

molitva trebala bi da potpomogne nadnaravno usmjerivanje čitavog njihovog nastojanja i djelovanja. To je već pred nekoliko godina izraženo u novom franjevačkom općem zakonodavstvu: »Gdje god braća žive u zajednici ili se na bilo koji način skupljaju, neka njihova zajednička molitva bude Božanski časoslov« (Gen. Konst čl. 20, 2).

Čini se da dosadašnje pojednostavljenje Časoslova nije puno u praksi pomoglo oživljavanju kršćanske molitve. Ljudi uglavnom od jedne forme prelaze na drugu. Ako to bude i sada kod ove konačne reforme, neće se postići svrha za koju se sve ovo radi. Mnogima je glavni problem: kolika je obveza. Ima problem koji je mnogo važniji: kako da se od forme prijeđe na život.

Ako dolaze novi oblici, potrebna nam je i nova revnost da iznađemo novi način kako ćemo »jednodušni i jednim glasom slaviti Boga Oca Gospodina našega Isusa Krista« (Rimlj 15, 6).

Fra Jure RADIC

NEKE KRITICKE PRIMJEDBE UZ LEKCIONAR ZA GODINU C

Zamoljen sam, da napišem uvod uz članak isusovca o. Radogosta Grafenauera »Neke kritičke primjedbe uz lekcionar za godinu C.« Pristao sam. Ne zato, što bih mogao potpisati svaku tvrdnju o. Grafenauera. U koliko su primjedbe o. Grafenauera čisto lingvističke prirode, ne smatram se pozvanim da sudim o pojedinostima.

Nekada sam mislio, da dobro poznajem svoj materinski jezik. Danas bih se strašio to reći. Jer - čim počneš govoriti ili pisati - ospe se na tebe sa svih strana paljba: ne valja! Ovo nije pravilno, ono nije pravilno. To je srbizam, to je provincijalizam, to nije u duhu hrvatske sintakse, to je ruglo književnog stila. Tako mi neki dan rekoše, da je prilog s a s v i m srbizam, hrvatski da se kaže p o s v e. Isto me tako naučiše, da prilog u m j e s t o pripada istočnoj književnoj varijanti; čisto hrvatski mora se reći m j e s t o. Moram priznati, da mi to nikada prije nije padalo na pamet. Jednako, kao što me nije puno mučilo pitanje, da li se hrvatski kaže točka ili tačka, da li se hrvatski mora reći čimbenik, a ne činilac, kako pišu Srbi, itd.

Eto, došlo je u mojoj glavi do velike pometnje. I to ne samo u mojoj. Jednostavno više ne vjerujemo sebi ni lijepom jeziku, koji je nekada iz usta naših majki romonio kao čisti gorski izvor. Što ćemo! Vremena se mijenjaju.

Pa ipak bih se ja, unatoč ovim nešto zajedljivim mislimu, u načelu složio s o. Grafenauerom i njegovim kritičkim primjedbama o lekcionaru C. Već rekoh: ne zato, što bih bio uvjeren, da su svi prigovori o. Grafenauera tvrdi kao sveto slovo, nego jednostavno zato, što mi se jezik hrvatskih lekcionara ne sviđa. Ni meni ni mnogim drugima, kojima su došli u ruke.

O pojedinim zamjerkama o. Grafenauera neka sude stručnjaci. Njegovi su sudovi oštri, ali ni oni na drugoj strani nisu pristaše taktike starca iz Jasne Poljane. Ako su napadnuti, znat će se oni braniti. U njihovoj prevodilačkoj ekipi ima jezičnih stručnjaka, pa neka leti perje na jednoj i na drugoj strani.

Međutim, meni se čini, da se o jednome ne može sumnjati: jezik u našim dosadašnjim lekcionarima ne može zadovoljiti ljude od ukusa. Ja se ne bih toliko zaustavljao na pojedinim izrazima, samo bih rekao jedno:

Prijevod novozavjetnih odlomaka, koji su uništili u lekcionar B i C, ima u sebi nešto, što vrijeđa. Vrijeđa naše uho. Mi Hrvati dobili smo tijekom ovog stoljeća nekoliko prijeвода Sv. Pisma Novog Zavjeta: Ivekovićev, Štadlerov, Zagodin, Sovićev, Šarićev, Rupčićev, da i ne govorimo o evanđelistarima Vlašićevu i Žuvićevu, te o Kriewaldovom »Rimskom Misalu«. Ni za jedan od njih ne može se reći, da je loš. Pa ipak, ni jedan od njih ne imade čast da uniđe u nove liturgijske knjige. Za tu svrhu — odmah poslije BIBLIJE, koju je izdala STVARNOST i koja je dobila odobrenje Episkopata — stvara se novi prijevod. Nov toliko-barem, što se tiče Novog Zavjeta — da nam se koji put učini, da ga prvi put čujemo.

Da li je to dobro? Neovisno o svim drugim nedostacima već taj je nedostatak dovoljno velik, da se upitamo: zašto to, čemu je to bilo potrebno? Zar se naši sveti tekstovi moraju vječno mijenjati? I preudešavati, kao da su svete knjige nečije literarno vlasništvo, eksperimentalni poligon nečijeg ukusa i stila?

Kod nas se puno eksperimentira. I naglo se radi, svejedno što se svaka naglost mora kasnije okajavati. U Svetom Pismu Starog Zavjeta (izd. »Stvarnosti«) usrećiše nas riječju *J a h v e*, mjesto da smo se držali u hrvatskom, pa i u srpskom, jeziku

davno prihvaćenog termina *Gospodin* ili *Gospod*. Ta strana riječ nije dakako mogla unići u hrvatski lekcionar; morali smo se opet vratiti starini.

Eto, tako lutamo. Postajemo žrtva svoje brzopletosti i svojih ambicija, a sve na štetu zdrave religioznosti našega puka. Jer, ako itko voli skokove i eksperimente u Crkvi, Božji ih narod ne voli. On hoće da u svojoj Crkvi osjeti nešto od vječne nepromjenljivosti božanske stvarnosti. »*Christus heri et hodie: ipse et in saecula*« (Heb 13, 8).

Što će trebati učiniti, da se takvi nedostaci izbjegnu, nije lako reći. Jedno je međutim jasno: ekipa prevodilaca liturgijskih tekstova ne smije biti neko zatvoreno tijelo, ograničeno samo na Zagreb ili užu Hrvatsku. Neka se u tu prevodilačku ekipu uzmu jezični stručnjaci i iz drugih krajeva naše zemlje. I neka se nikada jedn o m e č o v j e k u ne povjerava, da prijevode liturgijskih tekstova razmjera, kroji i modelira po svome ukusu. Više očiju više vidi!

Teško je, vrlo teško, u toj stvari zadovoljiti svačiji ukus. Pa ipak će ono, što se bude prilagodilo ukusu većine, izdržati prigovore i kritike. I biti prihvaćeno.

Dr Smiljan Čekada, nadbiskup

• • •

Prije nego pristupim kritici lekcionara navest ću Papine riječi koje izražavaju što Crkva očekuje od stvaralaca liturgijskih tekstova na narodnom jeziku. Svoj nagovor Papa je 4. rujna 1965. održao pred stručnjacima koji su se sa svih strana svijeta skupili u Rim da rasprave pitanje prijevoda liturgijskih knjiga. Papa razglaba: »Premda mora biti narodni jezik u liturgiji svima, pa i maloj djeci, razumljiv, ipak mora biti otmjen, drugačiji od svagdašnjega jezika na ulici, dostojan uzvišenih istina koje izražava. Posebno treba nastojati da se na svim područjima istoga jezika stvori usklađen jedinstven tekst koji bi izbjegao osebnosti pokrajinskih prijevoda.«

»U toj stvari mora svima lebdjeti pred očima zajednička svrha. Obveza je u savjesti to teža, što je riječ o najsvetijem djelu cijele Crkve!«

Zbog stvaranja jedinstvenoga teksta Vijeće za sprovođenje liturgijske konstitucije zatražilo je od biskupskih konferencija sa različitim dijalektima na istom jezičnom području da sastave »mješovitu komisiju« gdje će doći do riječi

sva područja toga jezika (Notitiae br. 31—33, str. 290). Tu obvezu sv. Kongregacija bogoštovlja nedavno ponovno naglašava (Notitiae 52, g. 1970, str. 84—85). Natuknula je da je u prijevodima kudikamo važnije poznavanje domaćeg jezika nego umijeće u latinskom izvorniku. Prevodilac niti smije biti sitničav, niti voditi previše računa o doslovnoj ljepoti rimskog izražaja, nego mora više paziti na pastoralnu korist ne bi li stara ljepota jezika i misli zablistala u novom ruhu, iako drugačijega stila. Jedan te isti mora uvijek ostati duh.« (Notitiae br. 12, str. 396—397).

Naša domaća stvarnost

Čovjeka srce boli kraj površnosti naše prevodilačke komisije koja se uza svu svoju nedoraslost ogromnim zahtjevima zavija u neki nimbus nepogrešivosti. Duša te zaboli kad od tolikih svećenika čuješ sve više tužbi na nezgrapnost tekstova, a ne možeš im pomoći. Naši su svećenici slali primjedbe! Komisija ih je bacila u koš! U nju se ne smije taknuti! Ona se brani: »Imamo dobra stručnjaka za latinski i hrvatski jezik!« U razgovorima s pravim jezičnim stručnjacima, naprotiv, čujemo da imaju oni veoma ozbiljnih prigovora hrvatskom jeziku prevodilačke ekipe.

Jezik novog lekcionara

Novi je lekcionar sve drugo prije nego otmjen. Često je banalan, nezgrapan, vrvi provincijalizmima i nije u stanju da u štokavskim krajevima probudi samo i mrvičak svečanog raspoloženja. Bosanski ga i hercegovački svećenici i vjernici, naprotiv, čitaju i slušaju s negodovanjem, ogorčenjem, sa sve većom mukom!

Zašto? Pristupimo najprije k banalnosti koja često ni malo ne odskače od jezika što ga čuješ na ulici, čitaš u dnevnoj štampi. Kako nezgodno zvuče toliki »pa«, »ta«, »no«, »po«, »kod«! Naša prevodilačka ekipa čini utisak da je zagrebačko kajkavski orijentirana! O suvremenom i književnom štokavskom jeziku mjestimično nema ni govora! Ne razlikuje pobližeg značenja riječima »zbog« i »radi«; »gdje«, »kamo«, »kuda«; »nakon«, »kasnije«, »poslije«, a svaki čas upotrebljava u vremenskom smislu (književno) krajevno obojeni »zatim«; vrvi od pasivnog i imeničnog tuđeg izričaja. Teško zanemaruje biranje riječi, stil, blagoglasje hrvatskog jezika. Bira i kuje neukusne riječi koje u Zagrebu, u znanstvenoj literaturi možda i zvuče, a književno štokavsko izo-

braženo uho u liturgiji bacaju iz koncepta i uz najuzvišenije misli stvaraju zlu krv! Nevoljko se osjeća takav štokavac, jer mu se nameću ljudi koji ljepotu i zvučnost književnog hrvatskog jezika navlače na neke latinsko-grčke kalupe, bez osjećaja za hrvatsku jezičnu logiku i melodiju. Ne paze osim toga ni na osnovne crte što im ih je biskupska konferencija postavila npr. s obzirom na hebrejska imena. Ne poštuju odluka s obzirom na pojedine riječi. Ako Papa želi da jezik bude jedinstven, to nešto znači! Ako su biskupi zaželjeli da ostanemo uz kalež, onda i to nešto znači! Komisija ne pazi ni na jedno ni na drugo! Izbacuje po svom, u jezičnom smislu, provincijskom ukusu, stare, lijepe riječi koje još uvijek žive i bez ukusa ih zamjenjuje siromašnim provincijalizmima, koje vade iz naftalina, i kojekakvim neuspjelim kovanicama! Riječ Gospod Bog nećeš lako naći u tekstovima.

Glagol

Ljepota i snaga hrvatskog jezika je u glagolu, a naši se prevodioci upravo posvadiše s njime te na svakom koraku vrijeđaju osjećaj štokavskih krajeva koji su književnom jeziku bliži!

Pođimo od značenja. Ima glagola kojima prevodilačka ekipa uopće ne shvaća **književni smisao**. Takav je glagol »kazati«, »pasti«, »ljubiti«, »voljeti«.

»Kazati« ne znači isto što i »reći«. Stoga nije dobro: »Pilat kaže Židovima: 'Evo čovjeka!'« (94: broj znači stranicu!), niti: »Pilat kaže Isusu: 'Odakle si ti?'« niti: »Pilat kaže Židovima: 'Zar vašega kralja da razapnem?'« (95) To su možda provincijalizmi!

Ovce »pasu« travu, a pastir ovce »čuva«, »napasa«, ili im bude pastir! A nikad u književnom jeziku pastir ne »pase« ni travu ni ovce, niti biskup pase svoje stado, nego mu bude pastir! To naši kajkavci ne mogu dokučiti? Moguće je riječ: »Pasi ovce moje« u liturgiji već i poprimila pravo građanstva?

Ljubiti gdjekad ima prizvuk ljubljenja! U tim slučajevima treba obvezatno uzeti glagol »voljeti«. Tih nijansa naši dobri Zagrepčani valjda ne osjećaju?

Komisija se posvadila s **glagolskom rekcijom**. Njoj nije nimalo teško reći da netko liči »nekomu«, umjesto da liči »na nekoga« (74, 177 itd), ako uopće »ličić!« Ona komotno krštava Židove **na** Mojsiju (62), ne zna da se žudi **za** nečim, a ne **nešto** (63), da se netko pribije **uz** nekoga, a ne **kod**

nekoga (67), ako se uopće i pribije, a ne privije, prione. Ne zna da čovjek privoli **na** nešto (79), prijeđe **k** nekome (114), a posvjedočiti možemo samo **za nekoga** (94), a ne »za nešto«, nego »**nešto**«! Nekoga možemo položiti **na** drva (102), a **po** drvima možemo položiti platno! Odvojiti **od** majčine utrobe znači ono isto što i »odrezati pupak«, samo je otmjeniji izraz. A taj izraz nipošto ne znači odvojiti tj. **odrediti** još u majčinoj utrobi za neko poslanje, npr. za apostolsko (191)! Pa tu je riječ o neshvaćanju hrvatskog jezika!

U izboru **glagola** lekcionar je često veoma nesretne ruke. Možda nije najzgodnije rečeno da se Isusu »suobličavamo« (70). Prevodilac ne razlikuje glagolskoga vida glagola »znati« i »poznavati« (77), »bit će« od »bude« (86); tu je riječ o pravoj kajkavštini! Ne razlikuje »naučiti« od »naviknuti« (92), »smaknuti« od »ukloniti« (95) »dovršiti« od »svršiti« (96). Komisiji zgodnije zvuči podraniti nego poraniti ili uraniti (102), ne osjeća da se grubo čuje ako tko u molitvi »viče«, a ne »vapije« k Bogu (104); voli reći da je Bog »vrgao« Egipćane u more, nego da ih je »bacio« (105), uvijek joj netko negdje »hodi« (110, 111, 113, 114 itd), očima »okružuje«, a ne kruži, gleda okolo; okruživati znači omeđivati, otprilike krugom! Lekcionar uvijek u srcu nešto »prebire«, »oglašuje« nekakvu sreću, »obznanjuje«, Boga redovito voli prizvati nego zazvati. Sv. Pavao jednom zgodom čak i »preže« na Isusa (70), čudim se što u toj zbrci i ne »zareži«! To je čisti provincijalizam! Da nismo imali već boljih prijevoda, čovjek bi na jedno oko i zažmurio! U novoj liturgiji apostoli »driješe« magare (72) kako bi ga mogao Isus »zajahati« umjesto da upotrijebe otmjeniji izraz »uzjašiti« (72), ili bi ga »posadili« što u liturgiji baš ne zvuči! Čovjek samo čeka da ne reknu kako je pustio korijen (72, 95, 105). Otac ga »posjedi« sebi zdesna (143)! U njih je glagol aktivan! Ako li je riječ o »posjesti«, onda bi tek bilo zlo: u Vukovu je rječniku jedino značenje toga glagola; posjesti konja! Znači: »uzjašiti«! (Vukov rječnik str. 566). Njima nije dosta da Otac Sina uzvisi. Mora ga »preuzvisiti!« (74, 75, 92). Upravo se zaljubila komisija u neke nezgrapne glagole, u neku starudiju što je, kako već rekoh, vade iz naftalina kao »uminiti« (bol umine!), »ište«, »zaište«, »umaći«. Njihov izraz često ne pokazuje osobita poštovanja! Općenito novi lekcionar slabo pazi na to: lopov umakne, masa buči, sluga se priziva. Krist se skloni; tu ne treba robovati izvorniku, nego treba napipati bilo hrvatskog jezičnog osjećaja! Pilat

je Isusa predao »prohtjevu« Židova, a ne njima na volju (78), žene »motre« Isusov grob. Kamen se »otkotrljao« i već se godinu dana »kotrlja«. Štokavcima je već dosta tih neukusnih izraza! Tko će ih podnositi? Komisija pomišlja na to da bi Isus mogao »bučiti« (47), ne razlikuje kada treba »zapovjediti«, kad li »zabraniti« (127). Ako latinska riječ »iubeo« ima više značenja, moramo izdiferencirati pravo značenje prema smislu! Njemački »Onkel« može u nas biti »ujak«, ne samo »stric«! Isto tako »iussit« može značiti »zabranu«!

Svejedno je njima, hoćeš li »htjeti« ili »željeti«, a češće se služe i participom »hoteći« (127). Oni se olako mole: »Pošlji« Duha Svetoga... (113). Možeš »suuskrsnuti« (118). Mogli bi najprije otvoriti diskusiju. To je smion pokušaj. Možda će s vremenom biti na mjestu, ali je pitanje da li je danas riječ prihvatljiva, pogotovo u lekcionaru. Drugo je liturgijska knjiga, drugo visoke teološke rasprave sa stručnim rječnikom!

Možeš se »udomiti« umjesto nastaniti (111). Kad uzimaju nepotrebni aorist »opraše« haljine, čovjek pomišlja kako će se zagrebačka djeca čuditi zar i u nebu praše (isprašuju) haljine (133). Židovi u Nazaretu Isusa »povlađuju« (172), dok im još Pismo »odzvanja«, a ne »zvoni« u ušima (172). Netko »tavori« dane (177). Grijech se u njih nikako više ne prašta, niti opršta, nego samo još »otpušta«. Po njihovu Bog nas ne zavija, nego »uvaljuje« u tugu (190)! Mi ćemo u novoj liturgiji »dojiti«, »sisati« »dojke« Božje utjehe (202), pošto smo i lani čuli kako se »reže pupak« i kako Izraelu »rastu dojke« (19. petak kroz godinu), a Isusu je Otac stavljao čak i žvale u usta (na blagdan Srca Isusova), što su Francuzi i Slovenci preveli mnogo ukusnije! Uostalom kakva li čuda: ove godine komisija predmnijeva da Otac Isusa i »posjede« (Usp. Vukov rječnik str. 566)! Zar ne znamo više kako se u liturgiji prevodi riječ »ubera«? Logički sad ćemo uskoro u misalu čitati: »Blažene dojke Djevice Marije...« Ova nam ista komisija pripravlja novi misal! Što sve neće izmisliti ljudi bez osjećaja za jezik, za otmjenost izraza? Mi smo »suukopani«, »suuskrsnuli« (212), lijepih li kovanica! Izgubljeni sin »spiska« dobra svog oca (238), a sv. se Pavao »zlopatori« (246, 249). Mi smo dosad mislili da se farizej u hramu isprisivao. Sad ćemo čuti da je čovjek možda i po prirodi »uspravan« (256), zašto ga Isus uopće i kori? Zar zbilja moramo podnositi svu tu neukusnu samo-

volju jezično siromašnih »učenih glava«, da nam sole našu prostu štokavsku pamet ovdje u Bosni svojom kajkavštinom, a da se zbilja do neba nemaš nikome požaliti?

Ljepota hrvatskoga glagolskog izražaja dolazi do svoje snage u funkcionalnosti vremena i načina što razbija monotoniju i unosi živahnost. Treba, dakako, poznavati finese. Prevodioci postupaju kao kovač kad lupa čekićem po pisacem stroju! Ne gube li ti ljudi svaki osjećaj za književne štokavske finese? Mehanički prevode latinski perfekt i grčki aorist hrvatskim aoristom; imperfekt i historijski prezent isto tako. Ovakvo je pravilo potpuno nesnosno. Slute li oni da je logika našega jezika drugačija? U njih je najživahnije pripovijedanje u historijskom prezentu, u nas u aoristu! Da od brojnih primjera (15, 28, 36, 70, 76, 79, 85, 93, 102, 125, 129) izvadim jedan: »Abraham **podigne** žrtvenik, **sveže** sina i položi ga po drvima na žrtvenik. Pruži **sad** (!) Abraham ruku i **uzme** nož da **zakolje** sina. **Uto** (!) ga **zovne** s neba anđeo... Nije li ni tu prevodilac osjetio potrebu aorista? Očito je uopće nije sposoban osjetiti! Ipak se njime razbacuje! (tekst 102). Upotrebljava i neukusne oblike: »On slabosti naše ponije...« (89). Znaju prihvatiti aorist u čisto službenim izvještajima, samo nek je to vrijeme u izvorniku! Neukusno su nametljivi s **imperfektom**, gdje bi mogli postupati obazrivije! Tog vremena u nas više nema izvan štokavskih krajeva i književnih djela. Dolazi samo diskretno na vidjelo. Naša se prevodilačka ekipa razbacuje njime. Primjer zato neka nam je Muka Kristova (75—80). Prevodilac ne misli na to da upotreba vremena ima svoju logiku. Treba da razbija monotoniju! Ne paze kad je epska živahnost na vrhuncu. Ako tome i bude tako, često kvari ljepotu kakva nezgrapnost kao u rečenici: »Izraelci **hodahu** posred mora po suhu...« (104), gdje potežu za zastarjelu riječ »hodahu«. Komisija ipak nije osjetila potrebe da imperfektom suzbije oporost izraza u istom pripovijedanju, možda još i više na vrhuncu epike: »Mojsije **je** držao ruku ispruženu nad morem...« Njima monotonija nije važna! (104) Da ne duljim! Njih ne nadahnjuje logika hrvatskog jezika!

Futur je često osakaćen. Infinitiv iza glagola »će« najčešće je u psalmima oštećen za slovo »i«. Ako to radi ritmike koji put nije krivo, prijevod ne gleda na to. Često se taj »i« otkida bez osjećaja za ugođaj! Možda gdjekad pretjeruje i u ispuštanju čestice »će«! To je teže ocijeniti, ali često mi tako izgleda!

Prezent koji označuje trajanje ili ponavljanje znaju graditi glagolom koji ima svršeni glagolski vid: »Sveznajući, samo je on poznaje . . . , on koji pošalje svjetlost, i ona, gle pođe, natrag je zovne i dršćuć ona ga poslušā.« (110). To su grube pogreške! Muka je i s njihovim nijekanjem. U štokavskim krajevima treba da jezičnu niječnu česticu **ni** češće upotrijebiš! Nezgodno zvuči: »Jer moje misli nisu vaše misli, i puti moji nisu vaši puti« (108), a da ne govorimo ovdje o riječi »puti«! »Kad bih imao dar prorokovanja . . . a ljubavi ne bih imao — ništa **sam!**« (171). »Ne posavjetovah se — s tijelom i krvlju i ne uzidoh u Jeruzalem . . .« (191). »Nema više — Židov — Grk! Nema više — rob — slobodnjak! Nema više — muško — žensko! (umjesto lijepe stare formulacije (197). Ovdje bi bila riječ o novom načinu izražavanja u stilu Ive Andrića. Za liturgiju je neobičan. Uzmemo li činjenicu kako svećenici i čitači ne paze na stanke, taj bi stil za vjernike značio katastrofu, direktni napadaj na njihov jezični osjećaj!

Stilistika

Nevolja postaje još veća kada čovjek pomišlja na nespretno vezivanje dijelova rečenice. Namjerne rečenice komisija olako sklapa rječcom »te«, a pri tome se ne osjeća nimalo nevoljko! »Dao vam Gospodin, **te** jedni prema drugima rasli ljubavlju . . .« (4) »Ti daješ **te** niče trava za stoku« (101) (slično 25, 38, 147).

Još je možda i grublja pogreška što pokušavaju stvarati namjerne rečenice pomoću infinitiva (12, 14, 46, 59, 61, 67, 70, 83, 85, 90, 95, 128, 131, 137 itd). Šteta što komisija nije proučila poglavlje: »Sve pravilno, a konstrukcija pogrešna« iz knjige »Književni jezik u teoriji i praksi« od Lj. Jonke (Zgb 1965). Neštokavske su konstrukcije, piše Jonke: »Nije naše ispitivati, učenikovo je učiti« itd. Neukusno zvuči banalan izraz »ima roditi« (46) umjesto treba da rodi. Što ćemo reći za rečenicu: »On me posla blagovjesnikom **biti** siromasima, **iscijeliti** srca slomljena; zarobljenicima **proglasiti** slobodu, sužnjevima oslobođenje; **proglasiti** godinu milosti Gospodnje, **utješiti** sve ožalošćene, **razveseliti** žalosne na Sionu, **dati** im vijenac . . .« (83, 85 čak 2 put). Sličnih sintaktičkih nevolja ima, na žalost, još podosta (36, 60, 92, 94, 137 itd). Možemo reći da je i ovdje riječ o grubome manjku osjećaja za logiku hrvatskog jezika. Mogli bismo reći npr. posla ga naviještati blagu vijest (glagol u infinitivu je aktivan!). A

nikako ne zvuči: »On me posla blagovjesnikom **biti** siromasima (u pasivu). Jezična je sloboda velika, gipkost elastična, ali sve ima svoje granice kojih naš prevodilac nije znao osjetiti!

Što da čovjek istom rekne o nemogućoj upotrebi participia (42, 70, 76, 87 itd), gdje komisija ne bježi ni od zastarjelih oblika npr. vidjev (76, 87), da ne spominjem pretjeranu upotrebu pasiva (28, 51, 70, 76, 79, 89 itd), nezgrapno trošenje prijedloga »po«: vlada **po** zemlji! (100, 112 itd), imenično izražavanje, našem jeziku tako tuđe i nategnuto (25, 28, 57, 62 itd). Najveća je nevolja, ponavljam, što smo imali ljepše i razumljivije, pastoralno daleko zgodnije, pa i od Svete Stolicе odobrene tekstove, a sad nam se ovi »jezikodupci« popeše navrh glave! Jao nama, idemo sve na gore!

Raspored riječi

Nevolja je novog lekcionara što bez osjećaja za književni jezik sklapa nemoguće rečenice. Raspored je riječi sve prije nego pjesnički, svečan, blagozvučan, što Crkva, kako smo na početku čuli, tako toplo priželjkuje! Čovjek dobiva dojam kao da predvodnici svjesno remete svako blagoglasje.

Moramo priznati da je po sebi katkada svečanije, zvučnije, pjesnički pogodnije, dođe li pridjev, prisvojna zamjenica iza imenice. Ali treba i tu imati osjećaja koji predvodnici slabo pokazuju. Evo dokaza. Oni drže da je bolje reći: »Reče **Isus svojim učenicima**«, nego »Reče Isus učenicima svojim.« Ne osjećaju kako je štokavcu teško izgovoriti onaj »**Isus svojim**...« Takav je u njih upravo sistem! Ni jednom nisu ove riječi poredili pravilno, ni u jednom od svojih dosadašnjih lekcionara! Evo nekoliko obrnutih primjera kao da hotice baš remete ugođaj zvučnosti: »Evo sluge mojeg **koga** podupirem« (47). U ono vrijeme Isus se uputi (70) umjesto »uputi se Isus.« »Osta Isus sam« (70) mjesto: Isus osta sam... »Iz zemlje egipatske« (triput na str. 335! To je, dakle sustav!) Umjesto da stvaraju pjesnički ugođaj zvučnosti, oni se upravo brinu za što mučniji izgovor! Očito nemaju osjećaja! Zar da stvaraju tekstove ljudi kojima je kriterij robovanje doslovnu prevođenju? Daleko je to od rimskih propisa! »Ali drugog puta nema!«

Komisija nema nikakva poštovanja prema staroj predaji. Čovjek bi rekao da upravo žele razbiti svaki ugođaj, svaku duhovnu slast: »Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po riječi tvojoj!« Ne! Mora se preokrenuti: po **tvojoj**

riječi! Slično u pozdravu prije mise: »Milost... i zajedništvo svetoga duha sa svima vama!« Želim naglasiti da je drugo Duh Sveti, a drugo sveti duh! Jedno je terminus technicus za treću božansku osobu, a drugo znači neku duhovnost, raspoloženje itd. Oni to valjda ne razlikuju!

Navest ću još nekoliko tekstova koji pokazuju kako slab osjećaj ima komisija za stilistiku: »On nas spasi ne po djelima što ih u pravednosti mi učinismo...« (28) »Postade toliko moćniji od anđela koliko je uzvišenije nego oni baštinio ime!« (31) Volio bih znati koje će dijete taj tekst pravilno pročitati? U nas nije nijedno uspjelo, premda sam ih upućivao! A negdašnji može svaki! Bez po muke! Da nastavim! »Kada dođe punina vremena odasla Bog Sina svoga: od žene bi rođen, Zakonu podložan da podložnike Zakona otkupi, te primimo posinstvo.« (38) »Slava tebi, Kriste, propovijedani narodima! Slava tebi, Kriste, vjerovani u svijetu!« (42) Dok bismo još mogli za nevolju prihvatiti: »narodima propovijedani, ipak »vjerovani u svijetu« nikako ne ide! Da nastavim: »Doista, srcem vjerovati opravdava, a ustima ispovijedati spasava.« (55) Dosta tih infinitiva! Čemu kvariti stare lijepe tekstove: »Vjera srca postiže pravednost, a priznanje usta spasenje!« Dalje: »Hrama u gradu ne vidjeh. Ta Gospodin, Bog, Sjevladar hram je njegov i Jaganjac!« (139) Staro: »Njegov hram, naime, jest Gospodin, Bog, Svemogući, i Janje.« Da nastavim: »Sve mu podloži pod noge, a njega postavi — nad svime — Glavom Crkvi.« (143) »Ili dakle ja, ili oni: tako propovijedamo, tako vjerujete.« (175) Stari prijevod: »To dakle mi — bio ja, bili oni — propovijedamo; to ste vi vjeron prigrlili.« »Tko će se za nas popeti na nebesa, skinuti nam je i objaviti da je vršimo! Tko će preko mora za nas poći, donijeti nam je i objaviti da je vršimo?« (205). Koliko se to može ljepše i lakše izraziti: »Tko će nam se popeti na nebesa da nam je skine itd.« Je li sve ono još hrvatska logika?

Čistoća zapadne varijante

U novom prijevodu zbunjuju u hrvatskoj varijanti neobičajene riječi: tanan (istančan), nejače (dijete), obznaniti (objaviti), obznanjivati (navješćivati), ličiti (biti nalik, sličan), zlopatiti se (muku mučiti), nuditi koga (komu); loš, oblast (područje), sa, njen (njezin), potstaći (potaći), radije ćemo da prestupimo (260).

Imena

Spomenuo sam kako je biskupska konferencija zatražila da u liturgiji ostanu imena iz Vulgate. Novi se lekcionar toga sve manje pridržava. Govori o Midjancima (23), Jahvi (61, 105), Siloamu (63), Gilgalu (65), Jošiji (169), Abišaju (180), Sidkiji (223), Malkiji, Kušitu, Ebed-Meleku (223), Taršišu, Mošek, Rošu (226). Štoviše stvar ide sve na gore. Dok u lekcionaru o kojemu je riječ još stoji: »vladari arapski i sapski danak će donositi« u novom za svaki dan već možemo pročitati isti tekst: »Vladari Šebe i Sebe danak će donositi.« (Red čitanja, svagdanja čitanja I, str. 111!) Kamo to vodi? Kojim pravom netko na svoju ruku malo pomalo obara, mijenja, olako isprevrće našu više nego tisućgodišnju baštinu gdje dolazi do izražaja **naša pripadnost zapadnom kulturnom krugu**? Čini mi se, da su gospoda zaboravila kako je, inače sjajan prijevod dr. Sovića bio u svoje vrijeme zabačen od episkopata upravo zbog uvođenja tih našoj kulturi tuđih oblika! Istina, ovaj naš novi prijevod još nije otišao tako daleko da govori o Vitleimu i Jovovoj knjizi. Ali što rade? Zar se igraju s nama? Lekcionar nije znanstvena rasprava nego vjerska knjiga koju sav kršćanski puk treba da primi bez odbojnosti!

Nezgrapne i neukusne riječi

Komisija bez ukusa stvara i kroji nemoguće riječi: sveze su ja cipele, ljubav Božja nije nikakva sveza (35)! Isus nije **posred** učitelja (76), niti posred prijestolja (133), ne kaže se posinstvo (41), dari (45), rasporedba milosti (45). Zvijezda se nije zaustavila **povrh** mjesta (46). Izvještačeno je i neozbiljno reći da je natpis bio **ponad** Isusa (76, 112), Duh Sveti nije uzeo **obličje** goluba (49, 74, 89). Abraham nije dijelio meso na »pole«, nego na polovine (57). »Pol« je nezgodna riječ koje se zbog nerazumljiva provincijalizma »pole« spontano sjetiš! Nije najzgodnija riječ ni »spust« za nizbrdicu na Maslinskoj gori (72). Nezgrapna je i nemoguć izbor riječi u mnogim rečenicama: »Krist Isus, trajni **lik** Božji, nije se kao **plijena** držao svoje **jednakosti** s Bogom, nego sam sebe **oplijeni** uzevši **lik** sluge, postavši ljudima sličan: **obličjem čovjeku** nalik... da se na Ime Isusovo prigne koljeno **nebesnika, zemnika i podzemnika**. (74) »Christus Iesus« latinski svečano zvuči. U hrvatskim sakralnim tekstovima je nezgodno: Krist Isus! Upravo je izazov! Da nastavim: »janje od jedne

godine« (86) umjesto od godinu dana. Nemoguće je nasilje nad jezikom kada lekcionar tvrdi da su pogani naše **sutijelo** (36). Upotrebljava riječ dovratnik mjesto ljepšega dovratka (86), dio za udio (88), svekoliko mjesto svi (106), puti mjesto putovi (108), praskozorje mjesto u cik zore (121), znamenje mjesto čudno ili znak (123), mladenka nije ženiku nevjestal! (161), zaludna mjesto uzaludna vjera (178). Nezgrapno je reći da je Isus »prvina« (178), kao da je riječ o kemijskim elementima ili o prvim žrtava u proljeće! Drugo je zemljan, drugo zemaljski: »Kakav je zemljani takvi su i zemljani, a kakav je nebesan, takvi su i nebesni (181-182)! Nije ovdje riječ o kemiji! Nespretno je reći svojim mrziteljima umjesto neprijateljima! (182). Bolje je reći razdor nego razdjeljenje (225), molbenica je nezgodan izraz za molitvu (240). Riječ »vrstan« nije za samostalnu »potrošnju«, već npr. može netko biti vrstan književnik, a ne naprosto vrstan (252). Veoma nezgrapno zvuči u liturgiji kovanica »pojavak« Kristov za dolazak, došašće (252, 255), udioništvo za udio ili sudjelovanje (267). Prvak može tko biti u sportu. Za Isusa je riječ nedolična, neotmjena. Svaki državni poglavar sam je po sebi prvak, a svaki prvak nije državni poglavar! Stoga se i kaže: **prvi** čovjek države (268).

Prevodilačka ekipa daje prednost dužim riječima, dok je književni jezik sklon kratkoći. Ne okrenuti, nego krenuti na put (90, 95) kruh siti, ne nasićuje (101), bolje kruži nego okružuje očima, ne stojimo uokolo, nego okolo (128). Ne: Bog nas nije obavio, nego ovio kožom (151). »Ako ti je to premalo, još ću ti dodati«, bolje: malo (193). Latinski komparativ treba katkada prevesti našim superlativom i obrnuto (201): bolje najprije...

Bolje **neki** čovjek od njihova: »Čovjek **neki**« (stalno!

U zamjenicama komisija ne razlikuje on, taj, ovaj. Gotovo redovito lupa bez veze: »Isus reče: Šimune, imam ti nešto reći. A **on** će...« Hrvatska jezična logika traži: »A ovaj će...« Takvi su slučajevi česti (44, 93, 94 itd).

Latinskog ponavljanja et, et, et, ne treba doslovce prevoditi na hrvatski, jer je mučno nasilje. U nas je adekvatni prijevod tih »et« zárez, osim zadnjega (76, 79, 104 itd). Latinski »et« i grčki »kai« može značiti i drugo, ne samo naš »i«. Prevodilačka ekipa to valjda ne zna. Kakvo li joj može biti znanje latinskog?

Imenica »Izrael« nema akuzativa jednaka genitivu (203), kao ni hrvatski narod!

Prevodilačka komisija nema osjećaja kada treba da upotrijebi slavenski genitiv (usp. Jonke n. dj. 369): »Saul ležaše i spavaše i vojnici ležahu oko njega. Tad Abišaj reče: „Dopusti da ga pribodem za zemlju, jednim jedinim udarcem, drugoga mi neće trebati.“ »Ovdje slavenski genitiv u našoj jezičnoj praksi nije na mjestu (180), naprotiv, nužno je bio potreban tekstu: »Nema više: Židov, Grk! Nema više: rob, slobodnjak! Nema više: muško, žensko!« Taj bi tekst morao glasiti: »Nema više ni Židova ni Grka, ni roba ni slobodnjaka, ni muška ni ženska!« Tu nema pravila, potreban je osjećaj! Takvih nijansa prevodilac jednostavno ne vidi? U komisiji treba ubaciti nekoliko ljudi iz štokavskih područja i dva, tri prava jezična stručnjaka koji su stekli znanstvenu reputaciju na sveučilištu. Nisu dosta ispiti!

Ima mnogo nevolje s prisvojnim genitivom (32, 67, 83, 93, 113, 195 itd), s imeničnim izražavanjem umjesto glagolskog (25, 28, 57, 62).

Ovo je tek letimičan pogled nestručnjaka. Kada sam i ja na brzinu (za tjedan dana) pokupio toliko pogrešaka, što će tek stručnjak? Ima stranica gdje ima po 40 pogrešaka i nedostataka! Jedva bismo našli stranicu gdje ih ima manje od 10!

Nema smisla da si netko svojata monopol, bile to osobe, bili pojedinci, bile institucije. Treba prihvatiti Papine želje i stvoriti »mješovitu komsiju« u kojoj će imati građansko pravo ljudi koji žele i znaju raditi, koji imaju nešto jezičkog ukusa, pa neka sudjeluju s »učenicima« koji su previše samovlasno uzeli tu stvar u ruke! U ovakvom bi slučaju bilo daleko bolje da naše pokrajine ostanu uz staro izdanje odobrenih tekstova iz Biblije Stvarnosti, samo da se izbace sva židovska imena i pojedina neukusna mjesta, tj. takva što ne spadaju u crkvu!

P. Radogost Grafenauer

NOVI LIK SVEĆENIKA

Problem

Kakav će biti svećenik sutrašnjice? I kakav će biti njegov novi lik? Zar odgovor na to ne želi znati već i bezvjerac jednako kao i vjernik?